

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה
ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"קרח שפקח היה מה ראה לשטות זה" (במדבר ט"ז, ז. רש"י)

"ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני ה' מחר והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, רב לכם בני לוי". על פסוק זה מובא ב'רש"י הסבר ממדרש 'תנחומא':

נוסח מדרש 'תנחומא' המובא ב'רש"י'

"וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה. עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר - בשבילו אני נמלט. וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש שניא 'ד"ה כח) כל אלה בניו להימן, אמר - אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום. לכך נשתתף לבוא לאותה חזקה, ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט. אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה. ומשה היה רואה (תנחומא)".

הקשיים שבנוסח זה

בנוסח זה מתעוררים שני קשיים מבדיקת הנוסח:

א. קורח אומר: "בשבילו אני נמלט", והביטוי - 'נמלט' אין לו מובן, אלא אם כן הוא בא לאחר דברי משה בהמשך המדרש: "שכולם אובדים ואחד נמלט", אך בנוסח הזה שלפנינו דברי קורח באים לפני דברי משה. והאם כל מטרתו היתה להימלט מהמוות, הרי בשביל להימלט מהמוות היה מספיק לו לא להשתתף במחלוקת. והרי הוא רצה להיבחר לכהן הגדול, ולכן היה צריך לומר: "בשבילו אני נבחר"?

ב. עפ"י המדרש ראה קורח שני דברים, גם את שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, וגם כ"ד משמרות המתנבאים ברוח הקודש, והיה מתאים להביאם הצמוד, ומדוע המדרש מחלק אותם לשניים, ואחרי כל ראייה ישנו מאמר אחר של קורח.

נוסח מדרש 'תנחומא' (קרח פרק ה')

"וקרח שפקח היה מה ראה לשטות הזו, אלא עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן שניא (תהלים צ"ט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו. ועשרים וארבעים משמרות עומדות מבני בניו שכולן מתנבאין ברוח הקדש, שנאמר (ד"ה א כה) כל אלה בניו להימן חוזה המלך בדברי האלהים להרים קרן. אמר - אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אובד אותה, ולא ראה יפה לפי שבניו היו עושין תשובה, ועומדין מהן. ומשה היה רואה יפה. לכך נשתתף לבא לאותה חזקה, ששמע מפי משה שכולן אובדין ואחד פלט, שנאמר והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש".

ואכן, הנוסח הזה של מדרש 'תנחומא' נראה שהוא הנוסח המקורי, ובו מתבהרות שתי השאלות דלעיל. דברי קורח: "בשבילו אני נמלט" כלל לא מופיעים בין דבריו על שמואל ובין דבריו על כ"ד המשמרות, ושני דברים אלו מופיעים כאן בצמוד. כמו כן, בניגוד לדברי המדרש על קורח שלא ראה יפה, נאמר על משה שהוא ראה יפה. בניגוד לנוסח שב'רש"י' שנאמר על משה רק שהיה רואה, אך לא נאמר שהיה רואה יפה.

עוד, יש לומר שהנוסח שב'רש"י' אינו מקורי, וזאת על פי דברי ר' חיים דוב שעוועל' בספרו 'פירושי רש"י על התורה', שאומר שבדפוס ראשון של 'רש"י' כלל לא מופיע מדרש זה, וא"כ זו תוספת מאוחרת, ונראה שתוספת זו משובשת בקצתה.

עינו הטעתו - הטעויות של קורח

המדרש עצמו מסביר במה לא ראה יפה: "ולא ראה יפה לפי שבניו היו עושין תשובה, ועומדין מהן", שהוא הבין שאם יצאו ממנו כל אלו, אז וודאי שהוא זה שיישאר בחיים, ולא ראה יפה, כי בניו חזרו מתשובה, וכל אלו יצאו מהם, בעוד שהוא לא פלט.

וניתן להביא רעיונות נוספים לגבי הטעויות של קורח:

א. **השל"ה הקדוש - ראיית העתיד על פי ההווה בלבד**

וניתן להעלות טעות נוספת שהיתה בראייה העתידית שלו. ולשם כך נקדים רעיון שמביא 'השל"ה הקדוש' בפרשת 'יורא' (כ"ג, י"ז) על הפסוק: "כי שמע אלוקים את קול הנער באשר הוא שם". וידועים דברי חז"ל המובאים שם על ידי רש"י - 'לפי מעשים שהוא עושה עכשו הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות. לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבשי"ע מי שעתידי זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר'.

ומקשה ר' ישעיהו הורביץ' בספרו 'שני לוחות הברית' (של"ה. בהקדמה שער הבחירה), אם המלאכים רואים בחזון העתיד ששניו של ישמעאל ימיתו את בני ישראל בצמא, הרי ברור שישמעאל ימשיך לחיות, ולכן לא מובנת הבקשה מה' שימית אותו, הרי דבר זה שהוא ימות הוא בלתי אפשרי, כי זה נוגד את החזון העתיד?

ועל כך הוא עונה כדלהלן: "אלא הענין כמ"ש הידיעה בעתידות הוא כפי הראוי ולא במוחזק, כפי מה שמוכן לעת עתה מצד פתיחת המקור... אבל אפשר להשתנות בכח התגברות הבחירה". כלומר, מכיוון שישמעאל היה חי באותו זמן, אז הם ראו שבעתיד עתידים להיות לו בנים שימיתו את ישראל בצמא, אך אם ההווה ישתנה, וישמעאל ימות, אז גם העתיד ישתנה, ולא יהיו לו בנים שימיתו את ישראל בצמא.

ולכן גם אצל קורח אפשר לומר, שהוא טעה בראייתו, שמכיוון שראה שיוצאים ממנו כל אלו, היה בטוח שהוא לא ימות, אך

את החזון העתידי הזה הוא ראה בהיותו בחיים, ואז ראה שבעתיד יצא ממנו שמואל וכ"ד המשמרות, אך אם הוא ימות, אז כל העתיד עתיד להשתנות, וזה מלבד הטענה המובאת במדרש שהם בכלל יכולים לצאת מבניו ולא ממנו.

ב. ולא ראה יפה... ומשה היה רואה יפה - מה משה ראה יפה

לגבי קורח המדרש מפרט מה הוא לא ראה יפה, אך לגבי משה המדרש אינו מסביר מה הוא כן ראה יפה, אלא רק קובע: "ומשה היה רואה יפה". ובתחילה, נראה להסביר מדוע המדרש משתמש דווקא במונח - 'ראה': "וקרח שפקח היה מה ראה לשטות הזו, אלא עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל... ועשרים וארבעים משמרות... שכולן מתנבאין ברוח הקדש... ולא ראה יפה... ומשה היה רואה יפה...".

ונראה שהמונח - 'ראה' קשור לנבואה, וכמובא בספר שמואל א': "כה אמר האיש... לכו ונלכה עד הראה כי לנביא היום יקרא לפנים הראה" (ט"ו, ט"ו). ולגבי שמואל עצמו שמוזכר כאן במדרש נאמר שם בהמשך: "ויגש שאול את שמואל בתוך השער ויאמר הגידה נא לי אי זה בית הראה. ויען שמואל את שאול ויאמר אנכי הראה" (שם, ט"ו, י"ח - י"ט). והנביא היה צריך לראות יפה, כי הנבואה באה במשל ולא תמיד הנביא יודע לפרש יפה את מה שהוא רואה, כמו שאנו מוצאים אצל ירמיהו שחושש להיות נביא, ואז ה' מראה לו שהוא רואה יפה. כפי שמובא שם: "ויהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה. ויאמר ה' אלי היטבת לראות כי שקד אני על דברי לעשתו" (ירמיה א', י"א - י"ב).

ועפ"י הקדמה זו, נסביר שאמנם קורח ראה מי עתיד לצאת ממנו, ומהו הסיק שהוא יישאר בחיים וכל השאר ימותו. אך זו היתה רק ראייה חלקית, כי הוא לא ראה מי יצא מאהרון או מאחד משאר מאתיים וחמשים מקריבי הקטורת. ואם היה רואה גם מי שיצא מאהרון, היה מבין שאין כל הוכחה בזה שראה שיצאו ממנו שמואל וכ"ד המשמרות, כי גם מאהרון עתידים לצאת כהנים רבים שהיו צדיקים גדולים, ולכן אומר המדרש שהוא לא ראה יפה, ובזה היתה טעות נוספת של קורח. ומסיים המדרש שמה ראה יפה, ויש להבין מה המדרש אומר בזה. ונראה, שכפי שהמדרש שואל על קורח מה ראה לשטות זו, שידע שרק אחד מתוך מאתיים וחמשים יישאר בחיים, אותו דבר יש לשאול על משה, איך ידע שאהרון יהיה אותו אחד מתוך כולם שה' יבחר בו. אלא, שמה ראה יפה, הוא ראה בנבואה בצורה מדויקת וברורה שה' יבחר באהרון.

ג. ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו - אבל את עצמו לא ראה

ועוד אפשר לומר שקורח לא ראה יפה, כי מובא במדרש שראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, אך לא מובא שראה משהו לגבי העתיד שלו עצמו, אם יהיה כהן גדול, או אם יישאר בחיים. והיה צריך לשאול את עצמו, איך זה שהוא רואה את השלשלת היוצאת ממנו, ואינו שם לב שהוא לא רואה יפה, כי כלל לא ראה את עתידו הוא, והיה צריך להבין, שאין לו עתיד כלל.

ד. אמר - אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אובד אותה

טענה זו של קורח אינה מובנת, הרי הוא רואה בחזון שכל הגדולה הזו תצא ממנו, וזאת במצבו העכשווי שעוד לפני המבחן, האם הוא יהיה אותו אחד מבין מאתיים וחמשים שיבחר, וא"כ לא יאבד כלום גם אם לא יצטרף אליהם. אז מהי טענתו: "ואני אובד אותה", הוא לא יאבד כלום מהגדולה שעתידה לעמוד ממנו, ולא ראה יפה.

ואם הוא חשב, שאם עתידים לעמוד ממנו כאלה גדולים, אז מוכרח שגם הוא, שהוא השורש שלהם, אמור להיות במעמד של גדולה. ולגדולה זו יוכל להגיע רק אם יעמוד למבחן הקטורת, ואם לא, אז - 'אובד אותה', את אותה הגדולה שהוא עצמו יכול להיות בה. הרי שגם זו מחשבה מוטעית, ולא ראה יפה, כי רואים לכל אורך ההיסטוריה אנשים גדולים, ולא מוצאים שכל הדורות שלפניהם דור אחר דור היו גם כן גדולים. ובמדרש זה עצמו רואים דבר זה, שאומר המדרש שכל אלו יצאו מבניו שחזרו בתשובה, והרי המעמד של בניו, לפי רוב הפרשנים לא היה מעמד רוחני גבוה, שהרי גם הם נבלעו באדמה אלא שנתבצר להם מקום, ובכל זאת יצאו מהם כל הנביאים הללו.

ה. קורח ראה שעומדים ממנו נביאים אך הוא רצה להיות כהן גדול

עפ"י המדרש קורח ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו: "שמואל ששקול כנגד משה ואהרן... ועשרים וארבעים משמרות עומדות מבני בניו שכולן מתנבאין ברוח הקדש", וזה גרם לו לטעות ולחשוב שהוא יישאר בחיים. אך מחשבה זו לא ברורה, שהרי שמואל היה נביא, ועשרים וארבע משמרות היו נביאים, והרי גם הוא היה נביא, כמו שמתברר מהמדרש, שהוא ראה בנבואה את אלו שעתידיים לצאת ממנו. והרי הוא רצה להיות כהן גדול, וכמו שמביא 'רש"י' בפסוק א': "ויקח קרח. לקח את עצמו לצד אחד... לעורר על הכהונה", וכן בפסוק ג': "ומדוע תתנשאו. אם לקחת אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחיד כהונה". ובזה הוא לא ראה יפה, כי מזה שראה שיצאו ממנו נביאים, אין כל מחשבה שהוא צריך להיות כהן גדול.

ו. לכך נשתתף לבא לאותה חזקה, ששמע מפי משה שכולן אובדין ואחד פלט

גם בזה הוא לא ראה יפה. כי הוא חשב שהוא זה שיפלט מהמוות של מאתיים וחמשים מקריבי הקטורת, אך בסופו של דבר הוא נבלע באדמה ומת עוד לפני שמתו האחרים. שהרי בפסוק ל"ב נאמר שהארץ פתחה את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם, ורק בפסוק ל"ה נאמר שאש יצאה מאת ה', ותאכל את החמישים ומאתים איש מקריבי הקטורת.

ז. לכך נשתתף לבא לאותה חזקה, ששמע מפי משה שכולן אובדין ואחד פלט

ויש לשאול, אם קורח שמע מפי משה שכולם אובדים ורק אחד פלט, ועל פי המדרש הוא האמין לשמה, אלא חשב שהוא זה יהיה שיישאר, א"כ ידע שכל האחרים ימותו, אז איך לא התריע בהם שלא ייגשו להקטיר את הקטורת, הרי ידע שהם בוודאי ימותו. אלא שהוא לא ראה יפה, כי הוא ראה רק את עצמו, ולא חשב כלל על האחרים שימותו, אלא רק שיעזרו לו במלחמתו במשה. אך משה היה רואה יפה, כי הוא ראה שהם ימותו, והתריע בהם שלא ישתתפו בהקרבת הקטורת.

הסיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדר פתח תקוה

שעה 11:00 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפריטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לחגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net